

Geçiş Ekonomilerinde Sektörel Büyümenin Yabancı Banka Girişlerine Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Uygulama (1990–2010)¹

An Application to Analyze The Impacts of Sectoral Growth on Foreign Bank Entries in Transition Economies (1990–2010)

Mustafa ÜNVER

Yrd. Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü (mustunver@yahoo.com)

ÖZ

Dünya ekonomilerinde yabancı sahipliği bankacılık sisteminde de kendini göstermiştir. İstikrarlı bir ekonomi için güçlü ve rekabetçi bir bankacılık sistemi gereklidir. Geçiş ekonomilerinin bankacılık sektörünün gelişiminde yabancı bankalar önemli bir rol almıştır. Bu çalışma; geçiş ekonomilerinde sektörel büyüme değişkenlerinin yabancı banka girişlerine etkisini araştırmaktadır. Bu çalışmanın farkı; yabancı banka girişlerinin belirleyicilerinden olan Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) değişkeninin sektörel biçimde incelenmesidir. Bu çerçevede yabancı banka girişlerinin belirleyicileri arasında; tarım, sanayi ve hizmetler sektörü GSYİH büyüme değişkenleri modele dâhil edilmiştir.

Çalışmada 27 geçiş ekonomisinin 1990–2010 döneminde Panel Veri Analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre kontrol değişkenleri; toplam nüfus büyüme oranı, kişi başına düşen kredi miktarı ve doğrudan yabancı yatırımın GSYİH içindeki payı pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar vermiştir. Bununla birlikte; toplam krediler içindeki yerine getirilmeyen kredilerin payı ve enflasyon oranları yabancı banka girişleri üzerinde negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar vermiştir. Sadece döviz kurları istatistiksel olarak anlamsız sonuçlar vermiştir. Sanayi sektörü GSYİH büyümesi, hizmetler sektörü GSYİH büyümesi değişkenlerinin yabancı banka girişleri üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmuştur. Diğer taraftan; tarım sektörü GSYİH büyümesi değişkeninin yabancı banka girişleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamıştır.

ABSTRACT

Foreign ownership has stood out in banking sectors of world economies. Substantial and competitive banking system is required for a stable economy. Foreign banks have played an important role in development of banking sector in transition economies. This paper investigates the effects of sectoral growth variables on foreign bank entries in transition economies. This paper's difference is to search sectoral determinants of foreign bank entries for sectoral Gross Domestic Product (GDP) variables. In this context, paper has two main models that include agriculture, industry and service sectors of GDP as determinants of foreign bank entries.

This study uses Panel Data Analysis for 1990–2010 period in 27 transition economies. According to results, control variables that are total population growth rate, credit per capita and the ratio of foreign direct investment to GDP have been shown to be positively and statistically significant related to foreign bank entries. On the other hand, the ratio of non-performing loans to total loans and inflation rates have significantly negative sign on foreign bank entries. Exchange rates is only found statistically insignificant among all control variables. GDP growth of industry sector, GDP growth of service sector, have had a significantly positive impact on foreign bank entries. Conversely, GDP growth of agriculture sector haven't been a significantly effect on foreign bank entries.

Anahtar Kelimeler:

Yabancı Bankalar,
Geçiş Ekonomileri,
Yabancı Sahipliği,
Sektörel Büyüme,
Uluslararası
Bankacılık

Keywords:

Foreign Banks,
Transition
Economies, Foreign
Ownership, Sectoral
Growth, International
Banking

1. GİRİŞ

Bankaların kuruldukları yerlere, nasıl organize olduklarına veya bu bankaların sahiplik farklılıklarına bakılmaksızın; bankalar herhangi bir ekonomik sistemde genel olarak üç temel fonksiyonu yerine getirme eğilimini gösterir. Bunlardan birincisi; bankalar buldukları ülkelerin ödemeler sisteminde önemli bir rol oynar ve aynı zamanda bu ödemeler sisteminde bir takas merkezi olarak hizmet verir. İkincisi; bankalar kredi verenler tarafından piyasaya sürülen hakları,

¹ Bu çalışma 2012 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde “Geçiş Ekonomilerinde Sektörel Büyüme ve Sektörel İstihdamın Yabancı Banka Girişlerine Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Uygulama (1990–2010)” ismiyle kabul edilen Doktora tezinden oluşturulmuştur.

mevduat sahipleri ve alacaklıların ellerinde tutmak için istekli oldukları haklara doğru bir transferi gerçekleştirir. Son olarak üçüncü fonksiyon; bankalar bir ekonomide kredi tahsisi fonksiyonunu değerlendirme, fiyatlandırma ve denetleme mekanizmalarını bankacılık sektörü içinde sağlar (Megginson, 2005: 1932).

Bu bankacılık fonksiyonlarının yanı sıra son dönemlerde ortaya çıkmış olan gelişmeler, bankacılık işlemlerinin gerçekleştiği bölgeler arasında yoğun etkileşimlerin oluşmasına neden olmuştur. Telekomünikasyon ve bilgisayar teknolojilerindeki gelişmeler, liberalleşme ve güvenlik, hisse senedi ve küresel döviz kuru piyasalarını bütünleşmiş hale getirmiştir. Hisse senetleri, gelecek işlemler, opsiyonlu işlemler, takas işlemleri, mal piyasası işlemleri ve para işlemleri gibi farklı tipteki ticari araçlar ve farklı ülkelerdeki toplumlar birbirleriyle daha yakın ilişkili bir hale gelmiştir. Aynı zamanda birbirleriyle ilişkili bu araçlarda ticaret, gerileyen reel dünya ekonomisinden çok daha hızlı bir şekilde büyümüştür. Küresel sermaye piyasaları; ölçek, kapsam ve kontrol açısından genişlemeye devam etmektedir. Bu piyasalar arasındaki ilişkiler; sermaye akışı güvenliğinin genişlemesi ve çoğu ülkede kullanılan engelleyici politikaların kaldırılarak, piyasa ekonomisine girmeye karar vermelerinden dolayı daha güçlü şekilde büyüme göstermiştir. Bankalar; küresel sermaye piyasalarına katılmak için yerli ve yabancı müşterilerine hizmetler sağlayarak bankacılık sektöründe küresel olarak başarılı olmaya çalışmıştır. Oluşan sistem, uluslararasından çok küresel bir yapıda bulunmaktaydı. Çünkü sermayenin iki uluslu akışından, karmaşık finansal araçların çok uluslu değişimlerine doğru aniden bir geçiş yapılmıştı (Hullachain, 1994: 209).

Dünya genelinde yaşanan bu gelişmeler, sosyalist ekonomik sistemden liberal ekonomik sisteme geçmiş olan geçiş ekonomilerinin spesifik politik tarihinden dolayı da analizini daha ilginç hale getirir. Bankacılık sektörünün yabancı sahiplik yapısının değerlendirilmesi; ekonomilerin strateji ve politikalarının gözden geçirilmesine neden olmuştur. Geçiş ekonomileri diğer piyasa ekonomileri ile karşılaştırıldığında, merkezi planlama politikalarının çok daha uzun bir dönem devam ettiği görülmüştür. Merkezi planlama politikasındaki bu özellik; onların bankacılık sektörünün yapısını önemli biçimde şekillendirmesinden dolayı gelişmekte olan ekonomilerin bankacılık sektöründen ayrılmaktadır (Papi ve Revoltella, 1999: 4). Geçiş ekonomilerindeki bankacılık sektörleri kendi eşdeğerliğinde bulunan diğer gelişmekte olan ve sanayileşmekte olan ülkelerin bankacılık sektöründen bakıldığında da farklılık gösterir. Bu farklılık, geçiş ekonomilerinin bankacılık sektöründeki varlıklarının çok yüksek bir oranda yabancı bankalar tarafından tutulmasından kaynaklanmaktadır. Geçiş ekonomilerinin bankacılık sektöründeki yabancı katılımı, geçişin yaşandığı yıllardan şimdiye kadar keskin bir şekilde artış göstermiştir (Bonin vd., 2005: 32). Diğer taraftan; geçiş ekonomilerinin diğer ülkelere ayrılmada en önemli farklılık; sosyalist ekonomik yapı ve kurumlardan piyasa ekonomik yapı ve kurumlarına derin bir şekilde dönüşümün gerçekleştirilmesidir. Bu dönüşüm sırasında ticari bankalar önemli bir rol oynamıştır. Bu ekonomilerin bankacılık sektörü bu süreç sırasında üç aşamayı gerçekleştirmiştir. Birinci aşamada; büyük oranı devlet girişimcilerine verilen kamu bankalarının kredilerinin artışı sonucu oluşan yüksek miktarlarda devlete yük olacak şekilde silinmesi sürecidir. İkinci aşamada; problemli olan bu kamu bankalarının özelleştirilmesi için genel olarak yabancı banka yatırımcıları tercih edilmiştir. Son olarak üçüncü aşamada; büyük oranda özel girişimcilere artan düzeylerde kredi sağlama hizmetinin dâhil edildiği, gelişmiş bir bankacılık sektöründe olması gereken standart bankacılık hizmetleri gerçekleştirilmeye başlamıştır. Geçiş ekonomilerinde yaşanan bu süreçler ülkeden ülkeye farklı zamanlarda gerçekleşmiş olsa da bu sıralama tüm geçiş ekonomilerinde yaşanmıştır (Cottarelli vd., 2005: 85).

1999 yılında kamu bankaları özellikle gelişmekte olan ekonomilerde yaygın bir şekilde yüksek paylara sahip olmuşturlar. Fakat 1980'li yılların sonundan itibaren zaman içinde kamu bankalarının istikrarlı şekilde piyasa paylarının düşüşe geçtiği görülmüştür. Kamu bankaları merkezi sisteme sahip olmayan ekonomilerden çok sosyalist ekonomilerin bankacılık sektöründe daha yüksek bir piyasa payına sahiptir. 1917 yılından sonra; Sovyetler Birliğinde gelişen kumanda ve kontrolcü sosyalist sistemde, bankalar devletin ekonomiyi kontrolünde ve kredi dağılımında bir araç olarak kullanılmaktaydı. Bu sistem, 2. Dünya Savaşından sonra CEEC ekonomilerine de zorla dayatılmıştır. Daha sonra bu ülkeler 1989 yılında kendi bağımsızlıklarını kazandıktan sonra özelleştirme politikalarına başlamıştır (Megginson, 2005: 1933). Örnek olarak uluslararası bankacılık; artış gösteren sermaye akışları, DYY ve uluslar arası ticaretten dolayı 1960'lı yıllardan bu yana hızlı bir şekilde artış göstermiştir. Uluslar arası bankalar ise; finans piyasasındaki liberalleşme ve giriş bariyerlerinin ortadan kaldırılmasından sonra 1990'lı yılların başlangıcından bu yana geçiş ekonomilerinin bankacılık sektöründe aktif şekilde bulunmuştur. Günümüzde yabancı bankalar, CEEC'lerde bulunan toplam banka öz kaynaklarının %50'sinden fazlasına sahip bulunmaktadır (Uiboupin, 2005: 3).

Küreselleşmenin tamamen kendini kabul ettirdiği ve hissettirdiği günümüzde, küreselleşmenin ekonomik anlamdaki en görülebilir örneklerinden birisi yabancı bankacılık sektöründeki gelişmelerdir. Yabancı bankacılık sektöründeki son gelişmeler, özellikle geçiş ekonomilerinin finans sektöründe yabancı bankaların sektör içindeki paylarını arttırdığını göstermektedir. Geçiş ekonomileri kısmen zorunluluktan kısmen ise dünya konjonktürünün etkisiyle yabancı banka girişlerine izin vermiş, aynı zamanda son dönemlerde yabancı bankaların kendi bankacılık sektörüne girişlerini sağlayacak uygulamaları hayata geçirmiştir. Dolayısıyla geçiş ekonomilerinin yabancı bankaları kendi bankacılık sektörüne çekmesini sağlayan değişkenlerin araştırılması önemli bir etkidir. Literatüre bakıldığında yabancı banka girişlerinin bir ekonominin bankacılık sektörüne giriş belirleyicilerinin yoğun şekilde araştırıldığı görülmektedir. Bu çalışmada; yabancı bankaların geçiş ekonomilerine neden giriş yapmak isteyecekleri konusuna odaklanılmıştır. Bu bağlamda GSYİH değişkenleri sektörel açıdan düşünüldüğünde üç temel sektör olan tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinin yabancı banka girişlerini nasıl, hangi yönde ve hangi şiddette etkilediği araştırılmaktadır. Daha açık şekilde ifade edilmesi gerekirse; tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerindeki GSYİH büyüme değişkenlerinin yabancı banka girişlerine olan etkileri bu çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır. Dolayısıyla; bu çalışma yabancı bankaların bir ekonomiye neden girmek isteyeceklerini mevcut literatürü

daha da genişleterek yeni sonuçlara ulaşmayı amaçlamaktadır. Mevcut literatür incelendiğinde, yabancı banka girişlerinin giriş yaptığı ekonomiye olan etkileri üzerinde çalışmalara fazlasıyla rastlanmaktadır. Bu çalışmaların hiçbiri aldıkları makro değişkenleri sektörel olarak modellerine dâhil etmemiştir. Literatürde hiç çalışılmayan bir konu olan geçiş ekonomilerinde sektörel çerçevedeki değişkenlerin kurulacak modele dâhil edilmesi çalışmanın önemini ve spesifikliğini ifade etmektedir. Bu çalışmanın bu konudaki açığı kapatması amaçlanmaktadır.

Bu çalışmanın ikinci bölümünde; kullanılan değişkenler literatür yardımıyla tanıtılacaktır. Üçüncü bölümde; çalışmada kullanılan model ve yöntem ifade edilecektir. Dördüncü bölümde ise; çalışmanın bulguları ekonometrik ve istatistikî tablolar desteğiyle açıklanarak sonuçların yorumlanması ve beşinci bölümde sonuç kısmı ile çalışma son bulacaktır.

2. ÇALIŞMADA KULLANILAN DEĞİŞKENLERİN LİTERATÜR YARDIMIYLA TANITILMASI

Mevcut literatürde yabancı banka girişlerinde en çok kullanılan 2 farklı değişken olan; yabancı banka varlıklarının toplam bankacılık sektörü içindeki payı ve yabancı banka sayısının toplam banka sayısı içindeki payı değişkenleri kurulacak modellerde bağımlı değişken olarak kullanılacaktır. Bağımsız değişkenler ise; çalışmanın asıl konusu olan sektörel büyüme değişkenleri ve literatürde yabancı banka girişlerinin belirleyicisi olarak kullanılan diğer değişkenler modele dâhil edilecektir. Literatürde yabancı banka girişlerinin belirleyicisi olarak kullanılan diğer değişkenler; spesifik değişkenler (şehirleşme oranı ve nüfus artış büyümesi), finansal değişkenler (borç verme faiz oranı ile mevduat faiz oranı farkı, toplam krediler içindeki yerine getirilmeyen kredilerin payı ve kişi başına düşen kredi miktarı) ve makroekonomik değişkenler (enflasyon, DYY miktarının GSYİH içindeki payı ve döviz kurları) modellere dâhil edilecektir.

Tablo 2.1. de çalışmada kullanılacak değişkenlerin sembolleri, bu sembollerin tanımları ve değişkenlerin kaynakları ifade edilmektedir.

Tablo 2.1. Modele Dâhil Edilen Değişkenlerin Tanımlamaları ve Kaynakları

Değişken Adı	Değişkenin Tanımlanması	Değişkenin Kaynağı
<u>Bağımlı Değişkenler</u>		
A	Bankacılık sektöründeki toplam varlıklar içindeki yabancı banka varlıklarının payı	EBRD
B	Bankacılık sektöründeki toplam banka sayısı içindeki yabancı banka sayısının payı	EBRD
<u>Bağımsız Değişkenler</u>		
<u>a)Sektörel Değişkenler</u>		
GDPAG	Tarım sektörü GSYİH miktarındaki yüzde büyüme	UNECE
GDPIN	Sanayi sektöründeki GSYİH miktarındaki yüzde büyüme	UNECE
GDPSE	Hizmetler sektörü GSYİH miktarındaki yüzde büyüme	UNECE
<u>b) Spesifik Değişkenler</u>		
URBANIZATION	Toplam nüfus içindeki şehir nüfusunun yüzde oranı (Şehirleşme oranı)	WDI
POPGROWTH	Toplam nüfustaki büyüme oranları	WDI
<u>c) Finansal Değişkenler</u>		
SPREAD	Bankaların borç verme faiz oranı ile bankaları mevduat faiz oranları arasındaki fark	IFS
NPL/TOTALOAN	Toplam banka kredileri içindeki yerine getirilmeyen kredi miktarının payı	EBRD
CREDITPERCAPITA	Kişi başına düşen kredi miktarı	WDI
<u>d) Makro Değişkenler</u>		
INFLATION	Tüketici fiyatlarındaki yıllık yüzde değişim	WDI
FDI	Doğrudan yabancı yatırımlarının GSYİH içindeki payı	WDI
EXCHANGE	Yerel paraların, Amerikan dolarına karşılık gelen döviz kuru	IFS

2.1. Bağımlı Değişkenler

A: Bankacılık sektöründeki toplam varlıklar içindeki yabancı banka varlıklarının payı. Bu değişken EBRD'den elde edilmiş olup şu şekilde formüle edilmiştir:

$$A = \frac{\text{Bankacılık Sektöründeki Yabancı Banka Varlıklarının Değeri}}{\text{Bankacılık Sektöründeki Toplam Varlıklarının Değeri}}$$

A değişkeni, yabancı bankaların bir ekonominin bankacılık sektöründeki mevcut varlıklarının payını ifade etmektedir. Bu değişken yabancı bankaların giriş yaptıkları ekonomilerdeki aktiviteleri göstermesinden dolayı, yabancı banka girişleri olarak da ifade edilebilir (Avkıran, 2006: 289; Dopico ve Wilcox, 2001: 305).

Yılmaz vd. (2009), 1990–2006 yılları verilerini kullanarak geçiş ekonomilerinde yabancı banka girişlerinin ekonomik krizler üzerine etkilerini incelediği çalışmalarında bir ekonominin bankacılık sektöründeki yabancı banka varlığını ifade etmek amacıyla A değişkenini bağımsız değişken olarak kullanmıştır.

Clarke vd., (2006), 35 gelişmekte olan ve geçiş ekonomilerini kapsayan çalışmalarında yabancı banka girişlerinin bir ölçüsü olarak A değişkenini bağımsız değişken olarak modellerini dâhil etmiştir.

Ramchander vd., (1999), 1984-1995 yılları verilerini kullanarak; beş gelişmiş ekonominin (Kanada, Fransa, Almanya, Japonya ve İngiltere) uluslararası bankalarının Amerikan bankacılık sektörüne girişlerinin belirleyicilerini incelediği çalışmada, yabancı banka girişlerinin ölçüsü olarak A değişkenini bağımlı değişken olarak kullanmıştır.

B: Bankacılık sektöründe bulunan toplam banka sayısı içerisindeki yabancı banka sayısının payı. Bu değişken EBRD'den elde edilmiş olup şu şekilde formüle edilmiştir:

$$B = \frac{\text{Bankacılık Sektöründeki Yabancı Banka Sayısı}}{\text{Bankacılık Sektöründeki Toplam Banka Sayısı}}$$

B değişkeni, yabancı bankaların bir ekonominin bankacılık sektöründeki mevcut payını ifade etmektedir. Bu değişken yabancı bankaların giriş yaptıkları ekonomilerdeki aktiviteleri göstermesinden dolayı, yabancı banka girişleri olarak da ifade edilebilir (Avkıran, 2006: 289; Dopico ve Wilcox, 2001: 305).

Magri, Mori ve Rossi (2005), 1983–1998 yıllarını kapsayan çalışmada 22 OECD ülkesinden İtalyan bankacılık sektörüne giriş yapan yabancı bankaların giriş yapmalarının nedenlerini belirlemeye çalışmıştır. Bu çalışmada yabancı banka girişinin ölçüsü olarak B bağımlı değişken olarak kullanılmıştır.

Horen (2007), 1988-1995 yıllarını kapsayan veriler ile gelişmekte olan ekonomilerin bankacılık sektörüne yabancı banka girişlerinin belirleyicilerini araştırdığı çalışmada yabancı banka girişlerinin bir ölçüsü olarak B değişkenini bağımsız değişken olarak kullanmıştır.

2.2. Bağımsız Değişkenler

Çalışmanın bu alt bölümünde panel veri analizine dâhil edilen bağımsız değişkenler ifade edilecektir. Bağımsız değişkenler; sektörel değişkenler, spesifik değişkenler, finansal değişkenler ve makro değişkenler olarak ifade edilmiştir.

2.2.1. Sektörel Değişkenler

Çalışmaya dâhil edilen bu alt bölümde modellerde kullanılan sektörel değişkenler olan; sektörel büyüme değişkenleri açıklanacaktır. Sektörel değişkenler literatürdeki diğer çalışmalarda kullanılan değişkenlerinden farklılığı göstermektedir. Örneğin; literatürde büyüme değişkenleri yabancı banka girişlerinin belirleyicileri arasında incelenmiştir. Fakat literatürde; sektörel büyüme değişkenleri geçiş ekonomilerinde yabancı banka girişlerinin belirleyicileri arasında incelenmediğinden dolayı bu çalışmanın orijinalliğini gösteren bağımsız değişkenler olarak göze çarpmaktadır.

2.2.1.1. Sektörel Büyüme Değişkenleri

GSYİH değişkeni en yaygın olarak kullanılan makroekonomik göstergelerden bir tanesi olup bir ekonomi içindeki toplam aktivitenin ölçüsüdür (Pasiouras ve Kosmidou, 2007: 228). GSYİH'nin yabancı banka girişinin bir belirleyicisi olarak literatüre bakıldığında farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Gelişmiş ekonomilerin düşük büyüme oranları, bu ekonomilerin bankacılık sektöründe hizmet veren bankaların düşük karlılığa sahip olmaları, gelişmiş ekonomilerden büyüme oranı yüksek olan ekonomilere doğru yönelmelerine neden olmuştur (Aysan ve Ceyhan, 2008: 95; Minh To ve Tripe, 2002: 346; Williams, 1998: 218).

Havrylchuk ve Jurzyk (2006: 14), 1995–2003 verileri ile geçiş ekonomilerinde yabancı bankaların karlılıklarını incelediği çalışmada, yabancı bankaların giriş yaptıkları ekonomilerin GSYİH' deki sert dalgalanmaların, yabancı bankaları kendi ülkelerindeki güçlü sermaye yapılarından dolayı yerli bankalara kıyasla daha az etkilediğini ifade etmiştir. Ayrıca bu çalışmada; yabancı bankaların ekonomik daralma dönemlerinde daha çok kar elde ettikleri ifade edilerek, bunun iki nedenden kaynaklandığını ifade etmektedir. Bunlardan birincisi, ekonomik daralma döneminde artan faiz oranlarının yüksek faiz gelirleri aracılığıyla karlılığı artırmasıdır. İkincisi ise; yabancı bankaların konjonktüre göre kullandıkları kayıp

kredi önlemi mekanizmalarının bulunmasıdır. Sonuç olarak bu çalışmada yabancı bankaların bir ekonominin bankacılık sektörüne girmek için o ekonominin ekonomik daralma dönemlerini tercih ettiği ifade edilmektedir.

Buch (1999), 1981–1998 yılları arası dönemi göz önüne alarak; Alman bankalarının yabancı ülkelerin bankacılık sektörüne girişlerinin belirleyicileri üzerine yaptığı çalışmada, uluslar arası Alman bankalarının yabancı ülke bankacılık sektörüne girişi ile giriş yapacakları ekonomilerin GSYİH büyümeleri arasında pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşmıştır.

Moshirian ve Laan (1998: 36) yaptığı çalışmada ekonomik büyüme ile yabancı banka varlıkları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulmuştur. Ve ekonomik büyüme oldukça iç piyasadaki kredi talebinin arttığını söyleyerek, yabancı bankaların ekonomik büyümesi yüksek olan bu ülkelere giriş yapacağını ifade etmiştir.

Yamori (1998: 115) çalışmada Japon finans kurumlarının yabancı piyasalara girmelerinin nedenlerini incelediği çalışmada GSMH (Gayri Safi Milli Hâsıla)'deki değişimi bağımsız değişken olarak kullanmıştır. Ayrıca bu değişken Japon finans kurumlarının giriş yapacakları ekonominin uzun dönemde karlılığı arttıracakı düşünülerek modele dâhil edilmiştir. Bu model sonuçlarına göre; Japon finans kurumları GSMH' deki yüksek büyümeye sahip olan ekonomilerin finans sektörüne daha az giriş yaptığını ifade etmiştir.

Moshirian ve Laan (1998), 1985–1995 verilerini kullandıkları çalışmalarında Amerika, İngiltere ve Almanya bankacılık sektöründeki yabancı varlıklarının belirleyicilerini araştırmıştır. Bu çalışmada ekonomik büyümenin, yabancı bankaların başka ülkelerin bankacılık sektörüne girişlerinde ve varlık paylarını arttırmalarında ana belirleyici olduğunu ifade ederek ekonomik büyüme ile yabancı bankaların diğer ülkelerdeki bankacılık sektörü varlıkları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki elde etmiştir.

Horen (2007), gelişmekte olan 102 ekonominin bankacılık sektörüne yabancı banka girişlerinin belirleyicileri üzerine yaptığı çalışmada 2000–2004 yılları verileri kullanılmış ve ekonomik büyüklüğün yabancı banka girişlerinde pozitif işaretli ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna istatistiksel olarak ulaşmıştır.

Claessens vd., (2001), 1988-1995 yılları verilerini kullanarak gelişmiş ve gelişmekte olan 80 ülke için yabancı banka girişlerinin giriş yapılan bankacılık sektörüne etkileri üzerine yapmış olduğu çalışmada, ekonomik büyüme oranları ile bankacılık sektörünün net karları arasında pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşılmıştır. Sonuç olarak ekonomik büyüme bankacılık sektöründeki karlılığın bir göstergesidir.

Molyneux ve Seth (1996), 1987–1991 verileri ile Amerika'daki yabancı bankaların karlılığının belirleyicileri üzerine yapmış olduğu çalışmada, yabancı bankaların giriş yaptığı ekonomilerin GSYİH büyüme oranlarını modellerine talep değişkeni olarak dâhil etmiştir. Bu çerçevede GSYİH büyümesi yüksek olan ekonomilerin bankacılık sektöründeki müşterilerinin kredi ve diğer bankacılık sektörü araçlarına olan talebinin büyük olacağı ifade edilmektedir. Bu çalışmadaki model sonuçlarına göre; yabancı bankaların karlılık düzeyleri ile yabancı bankaların giriş yaptıkları ekonominin büyüme oranları arasında pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilmiştir.

Bertus vd., (2008), 153 ülkede yabancı banka girişlerinin belirleyicilerini araştırdığı çalışmada ekonomik kalkınmanın bir göstergesi olarak ekonomik büyümenin yabancı banka girişlerine etkisini ölçmek için ekonomik büyüme değişkenini modellerine dâhil etmiştir. Sonuç olarak ekonomik büyüme ile yabancı banka girişleri arasında pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşmıştır.

Peria vd., (2005), 1985-2000 verileri ile yabancı bankaların giriş yaptıkları ekonomilerden alacaklarındaki değişim miktarlarını incelediği çalışmada, giriş yapılan ekonominin büyüme oranı ile yabancı bankaların giriş yaptıkları ekonomiden alacakları arasında pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşmıştır. Dolayısıyla giriş yapılan ekonomilerdeki ekonomik büyüme arttıkça, yabancı bankaların giriş için nedeni artmaktadır.

GDPAG – Bu değişken, GSYİH içindeki Tarım sektörü payının yıllar itibariyle yüzde olarak büyüme oranını ifade etmektedir. GDPAG değişkeni, ülkeler arasındaki fiyat düzeyi farklılaşmasını ortadan kaldırmak için 2005 Satın alma Gücü Paritesi (PPP) ve fiyatları dikkate alınarak Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) tarafından Çıktı Yaklaşımı (Output Approach) ile oluşturulan yıllık bir indeksin yüzde büyüme verilerini ifade etmektedir. Bu indekste 2005 yılı indeksi 100 olarak sabitlenmiştir.

GDPIN - Bu değişken, GSYİH içindeki Sanayi Sektörü payının yıllar itibariyle yüzde olarak büyüme oranını ifade etmektedir. GDPIN değişkeni, ülkeler arasındaki fiyat düzeyi farklılaşmasını ortadan kaldırmak için 2005 PPP ve fiyatları dikkate alınarak UNECE tarafından Çıktı Yaklaşımı ile oluşturulan yıllık bir indeksin yüzde büyüme verilerini ifade etmektedir. Bu indekste 2005 yılı indeksi 100 olarak sabitlenmiştir.

GDPSE - Bu değişken, GSYİH içindeki Hizmetler Sektörü payının yıllar itibariyle yüzde olarak büyüme oranını ifade etmektedir. GDPSE değişkeni, ülkeler arasındaki fiyat düzeyi farklılaşmasını ortadan kaldırmak için 2005 PPP ve fiyatları dikkate alınarak UNECE tarafından Çıktı Yaklaşımı ile oluşturulan yıllık bir indeksin yüzde büyüme verilerini ifade etmektedir. Bu indekste 2005 yılı indeksi 100 olarak sabitlenmiştir.

2.2.2. Spesifik Değişkenler

POPGROWTH - Bu değişken, toplam nüfustaki yıllık yüzdelik artışı ifade etmektedir. POPGROWTH değişkeni Dünya Bankası'nın WDI verilerinden elde edilmiştir. Gelişmiş ülkelerin uluslar arası bankaları ellerindeki fazla kaynaklardan

dolayı, bu kaynakları yurtdışında karlı gördükleri ekonomilere kaydıracaktır. Uluslar arası bankalar giriş yapacakları ekonomilerin kar fırsatlarını araştırırken dikkat edecekleri değişkenlerden bir tanesi de o ülkenin nüfusedir. Bir ekonominin nüfusunun yüksek olması o ekonominin potansiyel müteşebbis ve tüketicilerinin fazla olduğunu göstermektedir. Bu durum ise, o ekonominin bankacılık sektöründeki kar fırsatlarını ise arttırmaktadır (Magri vd., 2005: 1304-1305). Aysan ve Ceyhan (2008: 95) çalışmasında Türkiye'nin bankacılık sektörüne yabancı bankaların giriş nedenlerinden birisi olarak nüfustaki artışa dikkat çekmektedir.

Bodenhorn (2008) 1837–1857 verilerini kullandığı çalışmasında yerli-yabancı banka ayırımı yapmadan New York şehrine banka girişlerinin belirleyicilerini ifade etmektedir. Bu çalışmada, nüfus büyümesindeki artış ile banka girişleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki elde edilmiştir.

2.2.3. Finansal Değişkenler

SPREAD - Bu değişken, bankaların yıllık borç verme faiz oranları ile bankaların yıllık mevduat faiz oranları arasındaki farkı ifade etmektedir. Borç verme faiz oranları ve mevduat faiz oranları verileri IMF'nin istatistik birimlerinden biri olan Uluslar arası Finansal İstatistiklerin (IFS) internet sitesinden elde edilmiştir.

SPREAD = Bankaların Yıllık Borç Verme Faiz Oranı - Bankaların Yıllık Mevduat Faiz Oranı

Ramchander vd., (1999: 54), çalışmasında beş gelişmiş ekonominin (Kanada, Fransa, Almanya, Japonya ve İngiltere) bankacılık sektöründeki yabancı bankaların Amerikan bankacılık sektörüne giriş nedenlerini 1984-1995 verileri ile incelemiştir. Bu çalışmada, SPREAD değişkeni arttıkça yabancı bankaların kar elde etme olasılığının arttığını ifade edilmiştir. Dolayısı ile daha küçük SPREAD oranındaki bankalar, daha yüksek SPREAD oranı olan ülkelerin bankacılık sektörüne giriş yapacaktır. Diğer taraftan yüksek SPREAD oranları bankaların kredi faiz gelirleri aracılığı ile karlarını arttırmalarına rağmen, yerine getirilmeyen kredi miktarlarının arttığı durumda yabancı bankaların riskini arttıran bir durum söz konusu olacaktır. Dolayısıyla bu değişkenin beklenen işareti literatüre bakıldığında pozitif olmakla beraber, negatif bir işaret de beklenebilmektedir.

Mutinelli ve Piscitello (2001), 1989–1999 verileri kullanılarak 98 uluslar arası İtalyan bankanın 46 ekonominin bankacılık sektörüne girişi üzerine yaptıkları çalışmalarında SPREAD değişkenini giriş yapılacak ekonominin avantajlarının bir göstergesi olarak modellerine dâhil etmiştir. Ve sonuç olarak SPREAD değişkeni ile İtalyan bankalarının yabancı ülkelerin bankacılık sektörüne girişi arasında pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşmıştır.

Magri vd., (2005) 22 OECD ekonomisinin bankacılık sektöründe bulunan uluslar arası bankalarının İtalya bankacılık sektörüne girişlerinin belirleyicilerini 1983-1998 verileri ile araştırdığı çalışmalarında, SPREAD değişkenini modellerine bağımsız değişken olarak koymuştur. Bu değişkeni, uluslar arası bankaların kar etme potansiyelini yükselten bir unsur olarak ifade etmişlerdir. Bu çalışmada; İtalya'nın bankacılık sektörüne yabancı girişi ile SPREAD değişkeni arasında pozitif ilişkili ve istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşılmıştır.

NPL/TOTALOAN - Bu değişken, toplam banka kredileri içindeki yerine getirilmeyen kredilerin (NPL) payı olarak ifade edilmektedir. Bu değişkenin verileri EBRD'den elde edilerek şu şekilde formüle edilmiştir:

$$NPL / TOTALOAN = \frac{\text{Yerine Getirilmeyen Krediler Toplamı}}{\text{Toplam Banka Kredileri Toplamı}}$$

Bu değişken, bankalar için kredi riskini ifade etmektedir. Yerine getirilmeyen krediler aracılığı ile yüksek kredi riskiyle karşılaşan bankalar kredi oranlarını artırarak bu riskle mücadele etme yolunu tercih edebilir. Artan kredi oranları ise, net varlık sahiplerinin bankadan riske karşı korunma taleplerine neden olmaktadır. Net varlıklar, toplam varlıklar içerisindeki, banka hisse senedi büyüklüğünü ifade etmektedir. Net varlıkların payının yüksek olması ise bankaların maliyetlerini arttırmaktadır (Peria ve Mody, 2004: 519).

İslam (2003: 53–54) Bahreyn, Umman ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde yerli ve yabancı bankaların performansını karşılaştırdığı çalışmasında, yerine getirilmeyen kredileri bankacılık sektörünün varlık kalitesi ile ilişkilendirerek yerine getirilmeyen kredilerdeki artışın, bankacılık sektörünün varlık kalitesini düşürdüğünü ifade etmiştir.

CREDITPERCAPITA - Bu değişken, bankacılık sektörünün yurtiçinde verdikleri net kredi miktarının toplamının, ülke nüfusuna bölünmesiyle elde edilen kişi başına düşen kredi miktarını ifade etmektedir. Bu değişkenin oluşturulması için ihtiyaç duyulan, bankacılık sektörünün yurtiçinde verdiği net kredi miktarı ve nüfus verileri Dünya Bankası'nın WDI verilerinden elde edilmiştir. Net banka kredileri toplamı değişkeni her geçiş ekonomisinin kendi yerel para cinsinden ifade edilmiştir. Ve şu şekilde formüle edilmiştir:

$$CREDITPERCAPITA = \frac{\text{Net Banka Kredileri Toplamı}}{\text{Nüfus Miktarı}}$$

Magri vd., (2005), 1983-1998 yıllarını kapsayan çalışmasında 22 OECD ülkesinden İtalyan bankacılık sektörüne uluslar arası bankaların yabancı banka olarak girişinin belirleyicisi olarak İtalyan bankacılık sektöründe kişi başına düşen kredi miktarını bağımsız değişken olarak modele dâhil etmiş ve pozitif işaretli, istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşmıştır.

Gelişmiş finansal sistemlere sahip olan ekonomilerdeki bankalar, karlarını arttırmak ve yurtiçinde bulunan kaynakları değerlendirmek amacıyla yurtdışına yönelmektedir. Bu bankalar bankacılık sektöründeki fırsatları çok olan ekonomilere doğru genişlemektedir. Bu fırsatların göstergelerinden birisi de kişi başına düşen kredi miktarıdır. Kişi başına düşen kredi miktarının düzeyi o ekonominin finansal sektörünün kalkınmışlığının bir göstergesi olarak ifade edilmektedir. Uluslar arası bankalar kişi başına düşen kredi miktarının arttığı ekonomileri kar potansiyeli yüksek ekonomiler olarak görmektedir (Magri vd., 2005: 1304-1305). Dolayısıyla geçiş ekonomilerinin bankacılık sektöründe kişi başına düşen kredi miktarı arttıkça uluslararası bankaların bu ekonomilere giriş olasılığı artacaktır. Sonuç olarak modelde kişi başına düşen kredi miktarının beklenen işareti pozitif olacaktır.

2.2.4. Makro Değişkenler

INFLATION - Bu değişken, tüketici fiyatlarındaki yıllık yüzde değişimleri ifade etmektedir. INFLATION değişkenin verileri Dünya Bankası'nın internet sitesinde bulunan seçilmiş WDI veri setinden elde edilmiştir.

Ramchander vd., (1999), 1984-1995 yılları verilerini kullanarak; beş gelişmiş ekonominin (Kanada, Fransa, Almanya, Japonya ve İngiltere) uluslararası bankalarının Amerikan bankacılık sektörüne girişlerinin belirleyicilerini incelediği çalışmada, yabancı bankaların yüksek enflasyonun bulunduğu ekonomilerin bankacılık sektörlerinden uzak durduklarını ifade etmiştir. Enflasyonun daha düşük aynı zamanda daha istikrarlı olduğu ekonomilerin bankacılık sektörüne giriş yaptıklarını ifade etmiştir. Bankacılık sektöründe dar kredi piyasasının bulunması yüksek faizler aracılığı ile enflasyonu arttıracaktır. Ayrıca kredi piyasasının yetersiz olduğu ekonomilerin bankacılık sektörüne yabancı bankalar giriş yapmak istemeyecektir. Dolayısıyla yabancı banka girişleri ile enflasyon arasında negatif yönlü bir ilişki beklenmektedir.

Enflasyon oranları, faiz oranları ile ilişkili olduğundan dolayı bankalar için yüksek enflasyon ekonomik istikrarsızlığın bir göstergesidir. Yüksek enflasyonun olduğu dönemlerde kredi talebinde bulunanlar özellikle de uzun dönem kredilerden uzaklaşacaktır. Dolayısıyla istikrarsız ve yüksek faiz oranları bankacılık sektörü ve yabancı banka varlığı için olumsuz bir durumdur (Clarke vd., 2006: 779 ve 785).

Pasiouras ve Kosmidou (2007), 1995-2001 verilerini kullanarak AB'deki 15 ekonominin bankacılık sektöründeki yerli ve yabancı bankalarının karlılığını etkileyen faktörleri incelediği çalışmada, enflasyon değişkenini makroekonomik şartların ve finansal yapının bir özelliğini yansıttığı için modellerine dâhil etmiştir. Ve enflasyonla ilgili olarak iki yapıdan bahsetmiştir. Burada enflasyon ile banka performansı arasındaki ilişkinin, enflasyonun beklenen mi yoksa beklenmeyen mi olduğuna göre değişiklik gösterdiğini ifade etmiştir. Eğer enflasyon oranı beklenen bir enflasyon ise, faiz oranlarının anında uyarlanacağını ve sonuç olarak da banka gelirlerinin maliyetlerinden daha fazla bir artışa neden olarak banka karlılığını pozitif yönde etkilemektedir. Eğer enflasyon beklenmeyen bir enflasyon ise, bu faiz oranlarının daha yavaş uyarlanacağını göstermektedir ki, banka maliyetleri banka gelirlerinden daha hızlı bir artışa neden olacaktır. Bu ise banka karlılığı ile negatif bir ilişkiyi ifade etmektedir (Pasiouras ve Kosmidou, 2007: 228). Sonuç olarak bu çalışmada yabancı banka karlılığı ile enflasyon arasında negatif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilmiştir.

FDI - Bu değişken, DYY'nin GSYİH içindeki yüzde payını ifade etmektedir. FDI değişkeni ile ilgili veriler Dünya Bankası'nın internet sitesinde bulunan seçilmiş WDI veri setinden elde edilmiştir. Bu değişken şu şekilde formüle edilmiştir:

$$FDI = \frac{\text{Doğrudan Yabancı Yatırımları}}{GSYH} \times 100$$

Magri vd., (2005), 1983-1998 yıllarını kapsayan çalışmada 22 OECD ülkesinden İtalyan bankacılık sektörüne giriş yapan yabancı bankaların giriş yapma nedenlerini belirlemeye çalışmıştır. Bu çalışmada İtalyan bankacılık sektörüne uluslar arası bankaların yabancı banka şekliyle girişinin belirleyicisi olarak İtalya'daki toplam DYY İtalyan GSYİH' sine oranını bağımsız değişken olarak kullanmıştır. FDI değişkeninin beklenen işareti pozitif yönlü olarak ifade edilmiş olup, pozitif ancak istatistiksel olarak anlamsız bir sonuca ulaşılmıştır. Dolayısıyla GSYİH içindeki DYY payı arttıkça yabancı banka girişlerinin olasılığında bir artış beklenmektedir.

Ramchander vd., (1999: 53), beş gelişmiş ekonominin (Kanada, Fransa, Almanya, Japonya ve İngiltere) bankacılık sektöründen Amerikan bankacılık sektörüne yabancı banka girişinin belirleyicilerini 1984-1995 verileri ile çalışmalarında araştırmıştır. Bu çalışma da, FDI değişkenini yabancı banka girişlerinin önemli bir belirleyicisi olduğu ve yabancı bankaların kendi ülkelerindeki müşterilerinin yurtdışına yaptıkları yatırımlardan dolayı müşterilerini takip ederek, doğrudan yatırım yaptıkları ülkelerin bankacılık sektörüne giriş yaptıklarını ifade etmiştir. Yabancı bankaların giriş yapacakları ekonomide yabancı yatırımların artmasını ekonomiye olan güven olarak algıladıklarını söylemiştir. Bu çalışmada, FDI değişkeni beş ekonominin uluslar arası bankalarında pozitif işaretli ve İngiltere dışındaki ekonomilerin uluslar arası bankaları için istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşılmıştır.

Konopielko (1999: 474), çalışmada yabancı bankaların Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyetinin bankacılık sektörüne giriş nedeni olarak FDI değişkenini modeline dâhil etmiştir. Sonuç olarak, sadece Polonya bankacılık sektörüne girişin DYY değişkeni ile pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki elde edilmiştir.

Fisher ve Molyneux (1996), 1980-1989 verilerinin kullanıldığı çalışmalarında Londra bankacılık sektörüne yabancı banka girişlerinin belirleyicilerini araştırmıştır. Bu çalışmaya göre, İngiltere'ye Avrupa'dan giriş yapan DYY miktarı ile Avrupa'daki yabancı bankaların Londra bankacılık sektörüne girişi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki elde etmiştir.

Leung vd., (2003: 21), Şanghay bankacılık sektörünün karlılığının yabancı banka girişlerine etkisi üzerine yapmış olduğu çalışmada, Şanghay'ın toplam direk yabancı sermaye miktarını, Şanghay'daki iş fırsatlarının artması aracılığı ile bankacılık sektörünün karlılığının artmasının beklendiğini ifade etmiştir. Karlılığın artmasını ise yabancı banka girişleri için bir etken olarak yorumlamıştır. Çalışmada Şanghay ekonomisine giren toplam direk yabancı sermaye miktarı ile yabancı banka girişleri arasında pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşılmıştır.

EXCHANGE – Bu değişken, 1 Amerikan Dolarının 27 ülkenin her bir yerel para birimine karşılık gelen döviz kurunu ifade etmektedir. EXCHANGE değişkeninin verileri IMF'in istatistik birimlerinden biri olan IFS'in internet sitesinden elde edilmiştir.

Yabancı bankalar giriş sırasında önemli miktarda yabancı parayı, bu para genellikle Amerikan dolarıdır, giriş yapılan ekonomiye sokar. Yerli para değer kaybettiğinde, yabancı bankalar yerli bankaların kontrolünü ellerinde tutmak için motive olur. Çünkü yabancı bankalar ellerindeki yabancı para ile daha fazla varlığa sahip olacaktır. Ayrıca yerli para değer kaybettiğinde, giriş yapan yabancı banka yerli para değer kaybettiği sürece elde ettiği karları kendi ülkesine geri gönderdikleri miktarı azaltmak ve giriş yaptığı ekonomide yeni yatırımlarını arttırmak isteyecektir. Çünkü yabancı bankalar böyle davranarak döviz kuru kayıplarını minimum düzeyde tutmuş olacaktır. Diğer taraftan giriş yapılan ekonominin yerli parası yabancı para karşısında değerlendirirse, yabancı bankanın giriş yapılacak olan ekonominin bankacılık sektöründe elde edeceği varlık payı düşecektir (Hryckiewicz ve Kowalewski, 2010: 224).

Ramchander vd., (1999: 53), çalışmasında dolar cinsinden döviz kurunu yabancı bankalar açısından incelemiş ve iki şekilde yorumlamıştır. Birinci durumda yerli paranın Amerikan Dolar karşısında değer kaybetmesinin kısa dönemde yabancı bankaların maliyetlerine olumsuz yansıtacağını ve ikinci durumda yerli paranın Amerikan Doları karşısında değer kaybetmesinin uzun dönemde yabancı bankaların gelecek karlarını arttıran bir unsur olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla döviz kurundaki bir artış, kısa dönemde yabancı banka girişleri için cazip edici değilken, uzun dönemde döviz kurundaki artış yabancı banka girişlerini cazip edici bir şekilde etkileyecektir.

Dolayısı ile bizim çalışmamızda yabancı bankaların girişi ile ilgili olarak EXCHANGE değişkeninin beklenen işareti muğlak bir durum oluşturmaktadır. Çalışmada çıkan sonuca göre Geçiş Ekonomilerinin kısa dönem ve uzun dönem için hangi tercihi yaptıkları sonucuna varılacaktır. Dolayısıyla EXCHANGE değişkeninin kısa dönemde beklenen işareti negatif iken uzun dönemde pozitif olarak beklenmektedir.

Tablo 2.2. Literatürde Yabancı Banka Girişlerinin Belirleyicilerini İnceleyen Çalışmalar

Yazarlar	Uygulanan Yer	Uygulanan Yıllar	Uygulanan Yöntem	Sonuç
Magri, Mori ve Rossi (2005)	22 OECD ülkesindeki uluslar arası bankaların İtalyan bankacılık sektörüne giriş nedenleri	1983–1998	Tobit ve Panel Tobit Yöntemi	Kişi başına düşen kredi miktarı, nüfus artışı ve SPREAD oranları pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı; FDI değişkeni negatif işaretli ve istatistiksel olarak anlamsız
Buch (1999)	Alman uluslar arası bankalarının 37 ekonominin bankacılık sektörüne giriş nedenleri	1981–1998	Panel Veri Analizi, Cross-Section, Regresyon Analizi ve Korelasyon Analizi	GSYİH, SPREAD ve FDI değişkenleri pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı; Döviz kuru değişkeni negatif işaretli ve istatistiksel olarak anlamsız
Peria, Powell ve Hollar (2005)	Kanada, Fransa, Almanya, Japon İspanyol ve İngiliz uluslar arası bankalarının, Latin Amerika bankacılık sektörüne giriş nedenleri	1985–2000	Regresyon analizi	GSYİH değişkeni pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı

Yamori (1998)	Japon uluslar arası bankalarının dünya genelindeki giriş nedenleri	1951–1994	Regresyon Analizi	GSYİH ve döviz kuru değişkenleri negatif işaretli ve istatistiksel olarak anlamsız
Claessens, Demirgüç-Kunt ve Huizinga (2001)	80 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin bankacılık sektörüne girişlerin nedenleri	1988–1995	Regresyon Analizi	GSYİH ve enflasyon değişkenleri pozitif işaretli fakat istatistiksel olarak anlamsız
Wright (2002)	Avustralya bankacılık sektörüne yabancı banka girişlerinin nedenleri	1988–1992	Regresyon Analizi	FDI değişkeni pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı
Marashdeh (1994)	Malezya bankacılık sektörüne yabancı banka girişlerinin nedenleri	1980–1990	Regresyon Analizi	FDI değişkeni negatif ve pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamsız
Bertus, Jahera Jr., Yost (2008)	153 ekonominin bankacılık sektörüne girişlerin belirleyicileri	2000–2004	Tobit yöntemi	GSYİH ve enflasyon değişkenleri negatif işaretli fakat istatistiksel olarak anlamsız
Moshirian ve Laan (1998)	Amerika, İngiltere ve Almanya bankacılık sektöründeki yabancı varlıklarının belirleyicileri	1985–1995	Regresyon Analizi	FDI ve GSYİH değişkenleri pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı
Bodenhorn (2008)	New York bankacılık sektörüne banka girişlerinin belirleyicileri	1837–1857	Negatif Binomial Regresyon Analizi	Nüfus artışıdaki büyüme ve şehirleşme oranı değişkenleri pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı; sanayi sektöründeki ve hizmetler sektöründeki istihdam düzeyleri pozitif işaretli fakat istatistiksel olarak anlamsız
Konopielko (1999)	Üç Merkezi Avrupa ülkesinin (Polonya, Macaristan ve Çek cumhuriyeti)	...-...	Regresyon ve Logit Analizi	FDI değişkeni sadece Polonya’da pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı; Macaristan ve Çek Cumhuriyetinde ise, anlamsızdır.
Ramchander, Reichert ve Jayanti (1999)	Beş gelişmiş ekonominin (Kanada, Fransa, Almanya, Japonya ve İngiltere) uluslar arası bankalarının, Amerikan bankacılık sektörüne girişlerinin belirleyicileri	1984–1995	Regresyon Analizi	FDI değişkeni beş ekonominin uluslar arası bankalarında pozitif işaretli ve İngiltere dışındaki ekonomilerin uluslar arası bankaları için istatistiksel olarak anlamlı, Döviz kuru değişkeni, beş ekonominin uluslararası bankalarında negatif işaretli ve İngiltere ve Almanya dışında ki ekonomilerin uluslar arası bankaları için istatistiksel olarak anlamlı SPREAD değişkeni, Fransa ekonomisinin uluslar arası bankaları dışında negatif işaretli ve istatistiksel olarak da Fransa ekonomisinin uluslar arası bankaları dışında anlamlı
Focarelli ve Pozzolo (2001)	Lüksemburg dışındaki 29 OECD ülkenin bankacılık sektörüne yabancı girişinin belirleyicileri	1994–1997 yıllarının ortalaması	Probit Modeli	Enflasyon değişkeni negatif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı
Fisher ve Molyneux (1996)	Londra bankacılık sektörüne yabancı banka girişlerinin belirleyicileri	1980–1989	Regresyon Analizi	FDI değişkeni pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı
Horen (2007)	Gelişmekte olan 102 ekonominin bankacılık sektörüne yabancı banka	2000–2004 yıllarının	Tobit Model	GSYİH değişkeni pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı

	girişlerinin belirleyicileri	ortalaması		
Leung, Young ve Rigby (2003)	Şangay bankacılık sektörüne yabancı banka girişlerinin belirleyicileri	1990–2000	Cox Regresyon Modeli	FDI değişkeni pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı
Dopico ve Wilcox (2001)	110 ekonominin bankacılık sektörüne yabancı banka girişlerinin belirleyicileri	1999	Cross-Sectional Regresyon Analizi	Nüfus değişkeni pozitif, GSYİH ve NPL değişkeni negatif işaretli ve tümü anlamsız
Hryckiewicz ve Kowalewski (2008)	Merkezi Avrupa ülkelerinin (Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya) bankacılık sektörüne yabancı banka girişlerinin belirleyicileri	1994–2004	Poisson Regresyon Analizi	Döviz kuru değişkeni negatif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı; GSYİH değişkeni ve Enflasyon değişkeni pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı
Miller ve Parkhe (1998)	32 ekonominin bankacılık sektörüne, Amerikan yabancı banka girişlerinin belirleyicileri	1987–1995	Panel Veri analizi	FDI değişkeni, pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı
Mutinelli ve Piscitello (2001)	46 ülkenin uluslar arası bankalarının İtalya bankacılık sektöründeki 98 yabancı bankanın giriş belirleyicileri	1989–1999	Negatif Binomial Regresyon Modeli	FDI, SPREAD, Döviz Kuru ve Nüfus değişkenleri pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı

Tablo 2.2. literatürde yabancı banka girişlerinin belirleyicilerini inceleyen çalışmalar, uygulanan bölge, uygulanan yıllar, çalışmada uygulanan analiz yöntemi ve analiz sonuçları ifade edilmiştir. Literatürde yabancı banka girişlerinin belirleyicileri olarak farklı modellere dâhil edilen değişkenler; bu çalışmada kullanılan modellere dâhil edilerek literatür ile uyumluluklarının karşılaştırılmasında faydalı olacağı düşünülmektedir.

Tablo 2.3. Modelde Kullanılan Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikleri

<i>Değişkenler</i>	<i>Gözlem Sayısı</i>	μ	σ	<i>min</i>	<i>max</i>
<u>Bağımlı Değişkenler</u>					
A	411	42,480	34,4883	0	151,3
B	440	0,374	0,2538	0	0,9230
<u>Bağımsız Değişkenler</u>					
<u>a)Sektörel Değişkenler</u>					
GDPAG	356	3,486	35,9993	-34,9794	650
GDPIN	356	3,686	10,9511	-65,1821	49,8
GDPSE	336	5,292	10,6603	-28,8990	125,1286
<u>b)Spesifik Değişkenler</u>					
URBANIZATION	563	56,426	12,3367	26,4	75,2
POPGROWTH	567	0,020	1,0991	-6,6788	3,7325
<u>c)Finansal Değişkenler</u>					
SPREAD	398	18,408	67,2137	-72,4	1064, 297
CREDITPERCAPITA	441	183332,4	622836,7	-347437,2	7981889
NPL/TOTALOAN	415	27,3522	205,731	0	3015,6
<u>d) Makro Değişkenler</u>					
EXCHANGE	446	11800	44692,66	0,5763	466376
FDI	511	5,4433	17,3587	-32,1956	348,1892
INFLATION	417	85,9151	408,6834	-8,5158	5244,197

μ , σ , min ve max ifadeleri sırasıyla; ortalama, standart sapma, değişkenin minimum değeri ve değişkenin maksimum değerini ifade etmektedir. Çalışmada panel veri analiziyle yapılacak verilerin tanımlayıcı istatistikleri yukarıda bulunan Tablo 2.3.'de gösterilmiştir.

3. KURULAN MODEL VE YÖNTEM

Bu çalışma, literatürde bulunan bankacılık sektörüne yabancı banka girişinin belirleyicilerini geçiş ekonomileri için geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada 1990–2010 yılları arasını kapsayan 27 geçiş ekonomisi verileri kullanılarak panel veri analizi yapılacaktır. Bu 27 geçiş ekonomisi Tablo 3.1. da görüldüğü gibi şu şekilde sıralanabilir: Arnavutluk, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Bosna Hersek, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Ermenistan, Estonya, Gürcistan, Hırvatistan, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Macaristan, Makedonya, Moldova, Özbekistan, Polonya, Romanya, Rusya, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna. Dolayısı ile bağımlı ve bağımsız değişkenlerin dâhil edildiği 27 ülkenin her biri için 1990–2010 dönemi verilerine ulaşılmıştır. Diğer bir deyişle, bu çalışmada kullanılan panel veri çalışması 27 yatay kesit birimi ve 21 yıllık bir zaman dönemi ile modellendirilmiştir.

Tablo 3.1. Modele Dâhil Edilen 27 Geçiş Ekonomisi

Arnavutluk	Hırvatistan	Polonya
Azerbaycan	Kazakistan	Romanya
Beyaz Rusya	Kırgızistan	Rusya
Bosna Hersek	Letonya	Sırbistan
Bulgaristan	Litvanya	Slovakya
Çek Cumhuriyeti	Macaristan	Slovenya
Ermenistan	Makedonya	Tacikistan
Estonya	Moldova	Türkmenistan
Gürcistan	Özbekistan	Ukrayna

Çalışmada kullanılacak panel veri analizi iki farklı bağımlı değişken ve iki ayrı model için şu şekilde ifade edilecektir:

MODEL:

$$A_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 GDPAG_{it} + \beta_2 GDPIN_{it} + \beta_3 GDPSE_{it} + \beta_4 URBANIZATION_{it} + \beta_5 POPGROWTH_{it} + \beta_6 SPREAD_{it} + \beta_7 NPL/TOTALOAN_{it} + \beta_8 CREDITPERCAPITA_{it} + \beta_9 INFLATION_{it} + \beta_{10} FDI_{it} + \beta_{11} EXCHANGE_{it} + u_{it}$$

$$i = 1, 2, \dots, 27$$

$$t = 1, 2, \dots, 21$$

$$B_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 GDPAG_{it} + \beta_2 GDPIN_{it} + \beta_3 GDPSE_{it} + \beta_4 URBANIZATION_{it} + \beta_5 POPGROWTH_{it} + \beta_6 SPREAD_{it} + \beta_7 NPL/TOTALOAN_{it} + \beta_8 CREDITPERCAPITA_{it} + \beta_9 INFLATION_{it} + \beta_{10} FDI_{it} + \beta_{11} EXCHANGE_{it} + u_{it}$$

$$i = 1, 2, \dots, 27$$

$$t = 1, 2, \dots, 21$$

Burada i , i 'inci yatay kesit birimi veya i 'inci ülkeyi ve t ise, t 'inci yılın zaman dönemini ifade etmektedir. Çalışmada 27 ülkenin tümü farklı olarak yıllık zaman dönemlerine sahip olduklarından dolayı dengesiz panel analizi kullanılmıştır.

4. ÇALIŞMANIN BULGULARI

Çalışmada modele dâhil edilen A ve B bağımlı değişkenleri olan yabancı banka girişleri ölçülerine sektörel büyüme değişkenlerinin etkisi ve yönü panel veri analizi ile Tablo 4.1. da analiz edilmiştir.

Tablo 4.1. Geçiş Ekonomilerinin Bankacılık Sektörüne Yabancı Banka Girişlerinin Sektörel Büyüme Belirleyicilerinin Panel Veri Analiz Sonuçları (Bağımlı değişkenler: A ve B)

Bağımsız Değişkenler	Model 1A	Model 1B	Model 2A	Model 2B	Model 3A	Model 3B	Model 4A	Model 4B	Model 5A	Model 5B	
GDPAG	-0,0090 <i>0,0415</i> [0,828]	-0,0000 <i>0,0002</i> [0,816]	-0,0104 <i>0,0428</i> [0,807]	0,0000 <i>0,0002</i> [0,910]						-0,0160 <i>0,0365</i> [0,662]	-0,0001 <i>0,0002</i> [0,603]
GDPIN	0,6152 <i>0,1998</i> [0,002]***	0,0045 <i>0,0010</i> [0,000]***			0,6703 <i>0,1962</i> [0,001]***	0,0058 <i>0,0009</i> [0,000]***					
GDP SER	0,1919 <i>0,1521</i> [0,208]	0,0029 <i>0,0008</i> [0,001]***					0,2870 <i>0,1504</i> [0,057]*	0,0040 <i>0,0008</i> [0,000]***			
POPGROWTH									8,4313 <i>2,4766</i> [0,001]***	0,0538 <i>0,0141</i> [0,000]***	
SPREAD											
NPL/TOTALOAN									-0,8408 <i>0,1259</i> [0,000]***	-0,0051 <i>0,0006</i> [0,000]***	
CREDITPERCAPITA									0,0000 <i>0,0000</i> [0,372]	0,0000 <i>0,0000</i> [0,000]***	
INFLATION											
FDI									0,5533 <i>0,2369</i> [0,020]**	0,0019 <i>0,0013</i> [0,141]	
EXCHANGE											
Gözlem sayısı	299	315	311	336	311	336	302	318	284	297	
R ² (within)	0,0463	0,127	0,0002	0,0000	0,0393	0,1048	0,0130	0,0687	0,2445	0,3460	
F Testi Olasılık Değeri	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	
F Değeri	10,22	22,94	9,07	18,56	9,95	20,85	9,94	21,59	12,96	32,91	
LM Testi Olasılık Değeri	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	
LM Testi Ki-Kare Değeri	234,59	706,12	231,50	626,19	245,23	685,39	241,17	681,46	294,12	772,47	
Hausman Testi Olasılık Değeri	0,0000	0,646	0,0422	0,2974	0,0378	0,7115	0,0000	0,3655	0,0009	0,7159	
Hausman Testi Ki-Kare Değeri	46,77	1,66	4,13	1,09	4,32	0,14	45,44	0,82	18,64	2,11	
Kullanılan Yöntem	fixed	random	fixed	random	fixed	random	fixed	random	fixed	random	

Tabloda bold semboller katsayıları, italik semboller standart sapmaları ve köşeli parantezli semboller anlamlılık düzeylerini göstermektedir. *, ** ve *** sembolleri sırasıyla; %10, %5 ve %1'i göstermektedir.

Tablo 4.1'in devamı

Bağımsız Değişkenler	Model 6A	Model 6B	Model 7A	Model 7B	Model 8A	Model 8B	Model 9A	Model 9B	Model 10A	Model 10B
GDPAG	-0,0156 0,3739 [0,676]	-0,0001 0,0002 [0,438]								
GDPIN			0,4748 0,2038 [0,021]**	0,0030 0,0011 [0,007]***	0,5095 0,1954 [0,010]***	0,0043 0,0010 [0,000]***				
GDPSEER							0,2685 0,1428 [0,061]*	0,0036 0,0008 [0,000]***	0,2377 0,1465 [0,106]	0,0032 0,0008 [0,000]***
POPGROWTH	10,8903 2,9122 [0,000]***	0,0487 0,0167 [0,004]***	11,2463 3,1515 [0,000]***	0,0535 0,0182 [0,004]***			9,7635 2,7557 [0,000]***	0,0735 0,0163 [0,000]***	11,8113 3,1315 [0,000]***	0,0661 0,0184 [0,000]***
SPREAD	-0,1269 0,1032 [0,220]	-0,0015 0,0005 [0,011]**	-0,0886 0,1012 [0,382]	-0,0009 0,0005 [0,098]*					-0,1465 0,0972 [0,133]	-0,0012 0,0005 [0,027]**
NPL/TOTALOAN	-0,8151 0,1319 [0,000]***	-0,0048 0,0007 [0,000]***								
CREDITPERCAPITA	0,0000 0,0000 [0,234]	0,0000 0,0000 [0,000]***	0,0000 0,0000 [0,099]*	0,0000 0,0000 [0,000]***	0,0000 0,0000 [0,136]	0,0000 0,0000 [0,000]***				
INFLATION					-0,0076 0,0048 [0,113]	-0,0000 0,0000 [0,007]***	-0,0049 0,0047 [0,296]	-0,0000 0,0000 [0,028]**		
FDI			0,9556 0,2580 [0,000]***	0,0042 0,0014 [0,005]***	1,0321 0,2627 [0,000]***	0,0042 0,0015 [0,006]***	1,0122 0,2498 [0,000]***	0,0048 0,0014 [0,001]***	0,9913 0,2486 [0,000]***	0,0051 0,0014 [0,000]***
EXCHANGE	0,0000 0,0000 [0,682]	0,0000 0,0000 [0,989]			0,0000 0,0000 [0,181]	0,0000 0,0000 [0,121]	0,0000 0,0000 [0,193]	0,0000 0,0000 [0,240]		
Gözlem sayısı	266	273	285	297	290	309	285	300	283	292
R ² (within)	0,2292	0,3075	0,1582	0,2188	0,1251	0,2274	0,1444	0,2109	0,1373	0,1713
F Testi Olasılık Değeri	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
F Değeri	10,47	25,20	8,55	21,09	8,88	23,43	10,27	24,92	9,42	19,98
LM Testi Olasılık Değeri	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
LM Testi Ki-Kare Değeri	142,42	426,43	87,62	407,04	162,30	629,51	197,75	624,98	133,42	361,87
Hausman Testi Olasılık Değeri	0,0000	0,0000	0,0073	0,0004	0,0001	0,0000	0,0000	0,0725	0,0000	0,0102
Hausman Testi Ki-Kare Değeri	139,57	30,35	14,01	20,48	23,20	358,08	39,17	8,58	60,22	13,22
Kullanılan Yöntem	fixed	fixed	fixed	fixed	fixed	fixed	fixed	fixed	fixed	fixed

Tabloda bold semboller katsayıları, italik semboller standart sapmaları ve köşeli parantezli semboller anlamlılık düzeylerini göstermektedir. *, ** ve *** sembolleri sırasıyla; %10, %5 ve %1'i göstermektedir.

Tablo 4.1. de ilk aşamada bağımlı değişkenler olan A ve B değişkenleri; Model 1A ve Model 1B’de, GDPAG, GDPIN ve GDPSER sektörel GDP değişkenlerinin tümü analiz edilmiştir. Model 1A’da; GDPAG ve GDPSER sektörel değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamsız bir sonuca ulaşılmıştır. Model 1A’da GDPIN sektörel değişkeni istatistiksel olarak %1’de anlamlı bir sonuç vermiştir. Diğer taraftan; Model 1B’de; sadece GDPAG sektörel değişkeninde istatistiksel olarak anlamsız bir sonuca ulaşılmıştır. Model 1B’de GDPIN ve GDPSER sektörel değişkenleri istatistiksel olarak %1’de anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Sonuç olarak; Model 1A’da; sadece GDPIN değişkeni A bağımlı değişkeni üzerinde pozitif etkili iken; Model 1B’de; GDPIN ve GDPSER sektörel değişkenleri B değişkenini pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkilemektedir.

Model 2A-2B, Model 3A-3B ve Model 4A-4B; GDPAG, GDPIN ve GDPSER sektörel değişkenleri tek değişkenli bir analizi gerçekleştirmiştir. Burada amaç ise; diğer değişkenler dâhil edilmediğinde, sektörel GSYİH değişkenlerinin yabancı banka girişlerine salt etkilerinin ne olacağını öğrenip diğer modeller ile karşılaştırılmasının yapılmasıdır. Birinci olarak; Model 2A’ya dikkat edildiğinde; tek başına GDPAG sektörel değişkeninin A değişkeni üzerine istatistiksel olarak Model 1A’daki gibi anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Model 2B’ye dikkat ettiğimizde; tek başına GDPAG sektörel değişkeninin B değişkeni üzerine istatistiksel olarak Model 1B’deki gibi anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İkinci olarak; Model 3A’yı incelediğimizde; tek başına GDPIN sektörel değişkeni A değişkenini istatistiksel olarak Model 1A’daki gibi anlamlı ve pozitif etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Model 3B’yi incelediğimizde; tek başına GDPIN sektörel değişkeni B değişkenini istatistiksel olarak yine Model 1B’deki gibi anlamlı ve pozitif etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Üçüncü olarak; Model 4A’yı incelediğimizde; tek başına GDPSER sektörel değişkeni A değişkenini istatistiksel olarak Model 1A’daki gibi anlamlı ve pozitif etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Model 4B’yi incelediğimizde ise; tek başına GDPSER sektörel değişkeni B değişkenini istatistiksel olarak yine Model 1B’deki gibi anlamlı ve pozitif etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.1.’in geri kalan modelleri incelendiğinde, bir karşılaştırma daha yapıldığı görülmektedir. Buna göre; tek değişkenli olarak modele dâhil edilen GDPAG, GDPIN ve GDPSER gibi sektörel GSYİH değişkenleri, yabancı banka girişlerinin belirleyicileri olan literatürde analiz edilmiş diğer değişkenler ile birlikte bir modele dâhil edilmiştir. Burada amaç bu modellerde elde edilen sonuçların literatür ile ne kadar uyumlu olup olmadıklarının araştırılmasıdır. Bu çok değişkenli modeller incelendiğinde; sektörel GSYİH değişkenlerinin tek değişkenli olarak modele dâhil edildiği durumdaki gibi sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Dolayısıyla Model 5A-5B’den Model 10A-10B’ye kadar yapılmış olan çok değişkenli modellerin sonuçlarında, GDPAG sektörel GSYİH değişkeni hem A hem de B yabancı banka giriş değişkeni üzerinde istatistiksel olarak anlamsız sonuçlar vermiştir. Diğer taraftan; bu çok değişkenli modellerde GDPIN ve GDPSER sektörel GSYİH değişkenleri, önceki tek değişken olarak modellere dâhil edildiği gibi A ve B yabancı banka girişleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar vermiştir. Dolayısıyla literatürde kullanılan değişkenlerle modele dâhil edildiğinde de bu sonuçlara ulaşılması GDPIN ve GDPSER değişkenlerinin A ve B değişkenleri üzerindeki etkisi konusunda daha sağlamlaştırıcı bir etkisi olduğu söylenebilir.

Model 5A-5B’den Model 10A-10B’ye kadar yapılmış olan çok değişkenli modellerin kurulması ile bu çalışmada kullanılan modellerin literatür ile uyumluluğunun test edilmesi amaçlanmıştır. Böylece bu çalışmanın orijinalliğini ve farklılığını gösteren sektörel GSYİH değişkenlerinin literatür ile uyumluluğu ve sağlamlığının kontrol edilmesi düşünülmüştür. Tablo 4.1.’deki sonuçlara göre; POPGROWTH değişkeni ile hem A hem de B yabancı banka girişi değişkeni üzerinde literatür ile paralel olarak pozitif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar vermiştir. SPREAD değişkeni incelendiğinde; bağımlı değişkenlerden birisi olan A değişkeni ile istatistiksel olarak anlamsız, fakat B bağımlı değişkeni ile negatif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşılmıştır. NPL/TOTALOAN değişkeni ise; A ve B bağımlı değişkenleri üzerinde negatif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Yine CREDITPERCAPITA bağımsız değişkenini incelediğimizde; A bağımlı değişkeni üzerinde Model 7A’daki neredeyse anlamsız sonuç dışında istatistiksel olarak anlamsız fakat B bağımlı değişkeni üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar vermiştir. INFLATION değişkeni; A bağımlı değişkeni üzerinde istatistiksel olarak anlamsız ve B bağımlı değişkeni üzerinde negatif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç vermiştir. Literatürde geniş şekilde yabancı banka girişi belirleyicilerinden birisi olan DYY değişkeni ise; A ve B bağımlı değişkenleri üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç vermiştir. Son olarak EXCHANGE bağımsız değişkeni; bağımlı değişkenler olan A ve B değişkenleri üzerinde herhangi istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar vermemiştir.

5. SONUÇ

Sosyalist sistemden liberal sisteme geçmeyi planlayan geçiş ekonomileri; yetersiz kaynaklarını geliştirmek ve piyasaya ekonomisine sorunsuz geçmek için yabancı kaynaklara ihtiyaç duymuştur. Bu geçiş ekonomilerinin bazıları yabancı yatırımlara sınırsız serbestlik sağlarken bazıları ise kontrollü serbestlik sağlamışlardır. Literatürde görüldüğü kadarıyla piyasa ekonomisine daha sonra geçiş yapan ekonomiler daha sıkıntılı dönemler yaşamışlardır. Geçiş ekonomilerinde ilk aşamada uluslar arası faaliyetlerde bulunan firmalar giriş yapmış ve giriş yapılan ülke ekonomisi ile bütünleşmeye başlamıştır. İlk aşama dönemlerinde yurtdışından giriş yapan yabancı firmalara karşı bir direnme söz konusu olmuştur. Fakat yabancı sermayeye olan ihtiyaç ile küresel ve bölgesel konjonktürel deneyimler yabancılara olan bu ön yargının son 20 yılda azalmasına neden olmuştur. Dünya ekonomilerinde meydana gelen liberalleşme hareketi, yeni bir piyasaya girmek için azaltılan korumacılık ve dünya piyasalarının birbirleriyle daha bütünleşmiş olması nedeniyle bankacılık sektörlerinde

yabancı banka aktivitelerinin de artmasına neden olmuştur. Gelişmiş ekonomilerin düşük büyüme oranları, bankacılık sektörlerindeki düşük karlılık yabancı bankaların yurtdışı bankacılık sektörlerine doğru yönelmelerine neden olmuştur. Geçiş ekonomilerinin bankacılık sektörlerinde 1990'lı yılların başlarından itibaren gelişmiş ülke bankacılık sektörlerinden artan biçimde yabancı banka girişleri olmuştur. Yabancı bankalar bankacılık aktivitelerinde buldukları kendi merkezi ekonomilerinin bankacılık sektörlerinde ki yüksek rekabetçi, düşük karlı bankacılık ortamından müşteri potansiyeli yüksek alternatif piyasalara yönelmeyi tercih etmişlerdir.

Yabancı banka girişlerinin; bankacılık sektörü ve bunun bir sonucu olarak makroekonomik yapıya olan olumlu etkileri literatür de oldukça yoğun şekilde çalışılmıştır. Literatür incelendiğinde; yabancı bankalar giriş yaptıkları ekonomilere ekonomik büyüme, faiz oranları, enflasyon ve DYY gibi değişkenleri pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Bunun yanında yabancı banka girişleri giriş yapılan ekonominin bankacılık sektörüne rekabetçi bir ortamın oluşturulması ve bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılıp istikrarlı bir biçime dönüştürülmesi gibi yapısal etkileri de bulunmaktadır. Aynı zamanda yeniden yapılandırılma sürecinin tamamlanması; hükümetlerin banka fonlarını etkin olmayan yatırım ve harcamalara yöneltilmesini de engelleyici bir özelliğe sahiptir. Dolayısıyla geçiş ekonomileri genel olarak yabancı banka girişlerine olumlu bakmış ve bazı geçiş ekonomilerinin bankacılık sektöründeki toplam banka varlıkları içerisindeki yabancı banka varlık payı %80'in üzerinde olmaya devam etmektedir.

Literatürde yabancı banka girişlerinin belirleyicileri konusu geniş şekilde çalışılan bir araştırma konusudur. Bu çalışma geçiş ekonomilerinde yabancı banka girişlerinin belirleyicileri konusuna odaklanmıştır. Bu çalışmanın orijinalliğini gösteren literatürde çalışılan belirleyicilerden farklılığı; geçiş ekonomilerinde GSYİH büyüme değişkenlerinin tarım, sanayi ve hizmetler gibi sektörel biçimde modele dâhil edilmesidir. Dolayısıyla bu çalışmada; tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinden hangisinin büyüme oranı yabancı banka girişlerinde daha etkili olduğu sorunu odaklanılmıştır. Çalışma da panel veri analizinde tarım, sanayi ve hizmetler sektörünün büyüme değişkenlerinin bağımsız değişken olduğu model incelenmiştir. Ayrıca bu model de yabancı banka girişinin ölçümünde iki adet bağımlı değişken kullanılmıştır. Bu bağımlı değişkenler; bankacılık sektöründeki toplam banka varlıkları içerisindeki yabancı banka varlıklarının payı ve bankacılık sektöründeki toplam banka sayısı içindeki yabancı banka sayısı payıdır.

Model sonuçlarına göre; tarım sektörü GSYİH büyüme oranının yabancı banka girişine herhangi bir etkisi bulunamamıştır. Sanayi sektörü GSYİH büyüme oranının ve hizmetler sektörü GSYİH büyüme oranının yabancı banka girişi üzerine pozitif bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sonuçlara göre; yabancı banka girişi üzerinde sanayi sektörü GSYİH büyüme oranının etkisi, hizmetler sektörü GSYİH büyüme oranının etkisinden daha fazla olduğu görülmüştür. Birinci modelde literatürde kullanılan değişkenlerde modellere dâhil edilmiştir. Geçiş ekonomilerinde toplam nüfusun büyüme oranı, kişi başına düşen kredi miktarı ve DYY miktarının GSYİH içerisindeki payının yabancı banka girişleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisi bulunmaktadır. Diğer taraftan; bankaların borç verme faiz oranı ile bankaların mevduat faiz oranları arasındaki farkın, toplam banka kredileri içerisindeki geri dönüşü olmayan kredilerin payı ve tüketici fiyatlarındaki yıllık yüzde değişim oranı ile yabancı banka girişi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki elde edilmiştir. Çalışmanın ilk modelinin sonuçlarına göre geçiş ekonomilerinde; döviz kurları ile yabancı banka girişleri arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunamamıştır.

KAYNAKÇA

- AVKIRAN, Necmi K., (2006), "Developing Foreign Bank Efficiency Models for DEA Grounded in Finance Theory", **Socio-Economic Planning Sciences**, Vol: 40, Eskişehir, pp: 275-296.
- AYSAN, Ahmet Faruk ve CEYHAN, Şanlı Pinar, (2008), "Globalization of Turkey's Banking Sector: Determinants of Foreign Bank Penetration in Turkey", **International Research Journal of Finance and Economics**, Vol: 15, pp: 90-102.
- BERTUS, Mark, JAHERA JR, John S. ve YOST, Keven, (2008), "A Note on Foreign Bank Ownership and Monitoring: An International Comparison", **Journal of Banking & Finance**, Vol: 32, pp: 338-345.
- BODENHORN, Howard, (2008), "Free Banking and Bank Entry in Nineteenth-Centry New York", **Financial History Review**, Vol: 15 (2), pp: 175-201.
- BONIN, John P., HASAN, Iftekhar ve WACHTEL, Paul, (2005), "Bank Performance, Efficiency and Ownership in Transition Countries", **Journal of Banking & Finance**, Vol: 29, pp: 31-53.
- BUCH, Claudia M., (1999), "Why Do Banks Go Abroad? Evidence from German Data", **Kiel Working Paper**, No. 948.
- CLAESSENS, Stijn, DEMIRGUC-KUNT, Asli ve HUIZINGA, Harry, (2001), "How Does Foreign Entry Affect Domestic Banking Markets?", **Journal of Banking & Finance**, Vol: 25, pp: 891-911.
- CLARKE, George R.G., CULL, Robert ve PERIA, Maria Soledad Martinez, (2006), "Foreign Bank Participation and Access to Credit Across Firms in Developing Countries", **Journal of Comparative Economics**, Vol: 34, pp: 774-795.
- COTTARELLI, Carlo, ARRICCIA, Giovanni Dell' ve HOLLAR, Ivanna Vladkova, (2005), "Early Birds, Late Risers, and Sleeping Beauties: Bank Credit Growth to the Private Sector in Central and Eastern Europe and in the Balkans", **Journal of Banking & Finance**, Vol: 29, pp: 83-104.
- DOPICO, Luis G. ve WILCOX, James A., (2001), "Openness, Profit Opportunities and Foreign Banking", **Journal of International Financial Markets, Institutions and Money**, Vol: 12, pp: 299-320.

- FISHER, A. ve MOLYNEUX, P., (1996), "A Note on the Determinants of Foreign Bank Activity in London Between 1980 and 1989", **Applied Financial Economics**, Vol: 6, pp: 271-277.
- FOCARELLI, Dario ve POZZOLA, Alberto Franco, (2001), "The Patterns of Cross-Border Bank Mergers and Shareholdings in OECD Countries", **Journal of Banking & Finance**, Vol: 25, pp: 2305-2337.
- HAVRYLCHYK, Olena ve JURZYK, Emilia (2006), "Profitability of Foreign and Domestic Banks in Central and Eastern Europe: Does the Mode of Entry Matter?", **LICOS Centre for Transition Economics**, Discussion Paper No: 166.
- HOREN, Neeltje Van, (2007), "Foreign Banking in Developing Countries; Origin Matters", **Emerging Markets Review**, Vol: 8, pp: 81-105.
- HRYCKIEWICZ, Aneta ve KOWALEWSKI, Oskar, (2010), "Economic Determinates, Financial Crisis and Entry Modes of Foreign Banks into Emerging Markets", **Emerging Markets Review**, Vol: 11, pp: 205-228.
- HRYCKIEWICZ, Aneta ve KOWALEWSKI, Oskar, (2008), "Economic Determinants and Entry Modes of Foreign Banks into Central Europe", **Wharton Financial Institutions Center Working Paper**, No: 08-08.
- HUALLACHAIN, Breandan O., (1994), "Foreign Banking in the American Urban System of Financial Organization", **Economic Geography**, Vol: 70 (3), pp: 206-228.
- ISLAM, Mazhar M., (2003), "Development and Performance of Domestic and Foreign Banks in GCC Countries", **Managerial Finance**, Vol: 29 (2/3), pp: 42-72.
- KONOPIELKO, Lukasz, (1999), "Foreign Banks' Entry into Central and East European Markets: Motives and Activities", **Post-Communist Economics**, Vol: 11 (4), pp: 463-485.
- LEUNG, M. K., YOUNG, T. ve RIGBY, D., (2003), "Explaining the Profitability of Foreign Banks in Shanghai", **Managerial and Decision Economics**, Vol: 24, pp: 15-24.
- MAGRI, Silvia, MORI, Alessandra ve ROSSI, Paola, (2005), "The Entry and the Activity Level of Foreign Banks in Italy: An Analysis of the Determinants", **Journal of Banking & Finance**, Vol: 29, pp: 1295-1310.
- MARASHDEH, Omar, (1994), "Foreign Banks Activities and Factors Affecting Their Presence in Malaysia", **Asia Pasific Journal of Management**, Vol: 11 (1), pp: 113-123.
- MEGINSON, William L., (2005), "The Economics of Bank Privatization", **Journal of Banking & Finance**, Vol:29, pp: 1931-1980.
- MILLER, Stewart R. ve PARKHE, Arvind, (1998), "Patterns in the Expansion of U.S. Banks' Foreign Operations", **Journal of International Business Studies**, Vol: 29 (2), pp: 359-389.
- MINH TO, Huoung ve TRIPE David, (2002), "Factors Influencing the Performance of Foreign-Owned Banks in New Zealand", **Journal of International Financial Markets**, Vol: 12, pp: 341-357.
- MOLYNEUX, Philip ve SETH, Rama, (1996), "Foreign Banks, Profits and Commercial Credit Extension in the United States", **Federal Reserve Bank of New York Research**, Paper No. 9628.
- MOSHIRIAN, Fariborz ve LAAN, Alex Van Der, (1998), "Trade in Financial Services and Determinants of Banks' Foreign Assets", **Journal of Multinational Financial Management**, Vol: 8, pp: 23-38.
- MUTINELLI, Marco ve PISCITELLO, Lucia, (2001), "Foreign Direct Investment in the Banking Sector: The Case of Italian Banks in the '90s", **International Business Review**, Vol: 10, pp: 661-685.
- PAPI, Luca ve REVOLTELLA, Debora, (1999), "Foreign Direct Investment in the Banking Sector: A Transitional Economy Perspective", **Centro Studi Luca D'agliano Development Studies Working Papers**, No: 133.
- PASIOURAS, Fotios ve KOSMIDOU, Kyriaki, (2007), "Factors Influencing the Profitability of Domestic and Foreign Commercial Banks in the European Union", **Research in International Business and Finance**, Vol: 21, pp: 222-237.
- PERIA, Maria Soledad Martinez ve MODY, Ashoka, (2004), "How Foreign Participation and Market Concentration Impact Bank Spreads: Evidence from Latin America", **Journal of Money, Credit and Banking**, Vol: 36 (3), pp: 511-537.
- PERIA, Maria Soledad Martinez, POWELL, Andrew ve VLADKOVA-HOLLAR, Ivanna, (2005), "Banking on Foreigners: The Behavior of International Bank Claims on Latin America, 1985-2000", **IMF Staff Papers**, Vol: 52 (3), pp: 430-461.
- RAMCHANDER, Sanjay, REICHERT, Alan ve JAYANTI, S V, (1999), "The Determinants of Foreign Bank Involvement in U.S. Banking Markets", **Managerial Finance**, Vol: 25 (7), pp: 48-65.
- UIBOUPIN, Janek, (2005), "Short-Term Effects of Foreign Bank Entry on Bank Performance in Selected CEE Countries", **Working Papers of Eesti Pank**, No: 4.
- WILLIAMS, Barry, (1998), "A Pooled Study of the Profits and Size of Foreign Banks in Australia", **Journal of Multinational**, Vol: 8, pp: 211-231.
- WRIGHT, April, (2002), "The Impact of Competition on the Operations of Foreign Banks in Australia in the Post-Deregulation Period", **Journal of International Financial Markets, Institutions and Money**, Vol: 12, pp: 359-375.
- YAMORI, Nobuyoshi, (1998), "A Note on the Location Choice of Multinational Banks: The Case of Japanese Financial Institutions", **Journal of Banking & Finance**, Vol: 22, pp: 109-120.

YILMAZ, Rasim, KABASAKAL, Ali ve KOYUNCU, Jülide Yalçınkaya, (2009), "Foreign Bank Presence and Banking Crises in Transition Economies", **Anadolu International Conference in Economics (EconAnadolu 2009)**, pp: 1-20.